

УДК 75:378.6 [004]

Цитування:

Яланський А. В. Онлайн-навчання живопису: переваги і недоліки. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 255–259.

Yalanskyi A. (2024). Online Painting Learning: Advantages and Disadvantages. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 255–259 [in Ukrainian].

*Яланський Андрій Вікторович,
професор, викладач кафедри
живопису та композиції
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-7771-4309>
andrii.yalanskyi@naoma.edu.ua*

ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ЖИВОПИСУ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Мета статті – охарактеризувати загальні особливості, переваги та недоліки онлайн-навчання живопису.

Методологія роботи. Під час реалізації мети дослідження було використано загальнонаукові (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння) та спеціальні методи і підходи, зокрема інтегровані з мистецтвознавства, інформаційних технологій, педагогіки, психології. Така методологічна міждисциплінарність дала змогу краще зрозуміти спрямування основних змін та тенденцій у сучасному навчанні, зокрема на художніх спеціальностях.

Наукова новизна полягає в виокремленні та характеристиці переваг і недоліків онлайн-навчання живопису.

Висновки. Онлайн-навчання живопису має низку особливостей, переваг та недоліків, які стосуються і загальноосвітніх, і специфічних обмежень. Це потребує їхнього постійного моніторингу та врахування під час планування та реалізації освітнього процесу. До переваг можна віднести: доступність, гнучкість у виборі часу та місця, можливість навчання на відстані, доступ до великого обсягу традиційних і новітніх ресурсів, зниження матеріальних витрат, широкі можливості цифрових технологій, можливість залучення до співпраці фахівців та художників з усього світу. Ці переваги можна визначити як суто матеріально-прагматичні. Недоліки навчання живопису онлайн можна розділити на дві групи: матеріально-прагматичні (обмеження доступу до фізичних інструментів, матеріалів, специфічного обладнання і под., проблеми зі зв'язком та технічні ускладнення) та мотиваційно-іраціональні (відсутність особистого контакту, недостатність мотивації і самодисципліни, відсутність специфічної творчо-художньої атмосфери). Матеріально-прагматичні недоліки тісно пов'язані з мотиваційно-іраціональними, оскільки можуть викликати стрес і вплинути на натхнення майбутніх художників.

Ключові слова: онлайн-освіта, навчання живопису, матеріально-прагматичні переваги і недоліки, мотиваційно-іраціональні недоліки.

Yalanskyi Andrii, Professor, Lecturer, Department of Painting and Composition, National Academy of Fine Arts and Architecture

Online Painting Learning: Advantages and Disadvantages

The purpose of the article is to describe the general features, advantages and disadvantages of online painting education. **Research methodology.** In the course of the study, general scientific (analysis, synthesis, generalisation, comparison) and special methods and approaches, including those integrated from art history, information technology, pedagogy, and psychology, were used. This methodological interdisciplinarity allowed for a better understanding of the direction of the main changes and trends in modern education, in particular in artistic specialities. **The scientific novelty** lies in the identification and characterisation of the advantages and disadvantages of online painting education.

Conclusions. Online education in painting has a number of features, advantages and disadvantages that relate to both general educational and specific limitations. This requires constant monitoring and consideration in the planning and implementation of the educational process. The advantages include: accessibility, flexibility in choosing time and place, the possibility of studying at a distance, access to a large amount of traditional and modern resources, reduced material costs, wide possibilities of digital technologies, the possibility of attracting specialists and artists from around the world. These advantages can be defined as purely material and pragmatic. The disadvantages of online painting training can be divided into two groups: material and pragmatic (limited access to physical tools, materials, specific equipment, communication problems and technical difficulties) and motivational and irrational (lack of personal contact, lack of motivation and self-discipline, lack of a specific creative and artistic atmosphere). Material and pragmatic deficiencies are closely related to motivational and irrational ones, since they can cause stress and affect the inspiration of future artists.

Keywords: online education, painting training, material and pragmatic advantages and disadvantages, motivational and irrational deficiencies.

Комунікація онлайн вже давно стала реалією нашого життя. Утім, в умовах карантинного обмеження, а згодом і повномасштабної війни до різних форм онлайн-комунікації змушена була долучилася і освітянська спільнота, оскільки онлайн-освіта стала не лише дієвим інструментом навчання різним предметам, а й способом реалізовувати навчальні завдання в умовах, які об'єктивно унеможливають фізичну присутність і викладачів, і студентів. Не могли залишитися осторонь і мистецькі спеціальності. Така форма навчання живопису, наприклад, дала змогу продовжити залучення студентів до мистецтва, а також реалізувала можливість отримати професійні знання незалежно від місця перебування, фізичної присутності та доступу до традиційних освітніх ресурсів.

В умовах військової агресії росії часто онлайн-освіта, на жаль, залишається єдиним вибором у забезпеченні навчального процесу. Тому дослідження її недоліків і переваг, особливо у контексті художніх спеціальностей вищих закладів освіти, повинно перебувати у колі міждисциплінарного зацікавлення як науковців, так і педагогів-практиків.

Ступінь наукової розробки. Дослідженню специфіки онлайн-навчання присвячена низка статей зарубіжних авторів. Л. Емерсон і Б. Маккейн у публікації «Порівняння паперового та онлайн-навчання у вищій освіті» [3] за допомогою опитування, тесту NASA-TLX, який перевіряє суб'єктивний когнітивний стрес студентів, з'ясовують ефективність традиційного і онлайн-навчання та застерігають від переходу на виключно онлайн-викладання [4]. У статті «Ефективність змішаних курсів онлайн-навчання на рівні громадського коледжу» [7] автори також порівнюють результативність онлайн-навчання з традиційним навчанням [7]. Янсен Р., ван Левен А., Янссен Дж., Конейн Р., Кестер Л. у публікації «Підтримка самостійного навчання учнів на масових відкритих онлайн-курсах» [5] наголошують, що учням часто важко саморегулювати своє навчання, тому пропонують різні форми втручання у навчальний процес онлайн: інструкції, пропозиції щодо навчання тощо [5]. У статті «Цифрове розширення просторів фізичного навчання в практичних предметах – змішане навчання мистецтва, ремесел і дизайну в педагогічній освіті» [6] автори на прикладі експериментів з курсу «Мистецтво, ремесло та дизайн» показують, як фізичні навчальні середовища можна розширити цифровим шляхом у змішаних навчальних курсах із

практичних предметів, які передбачають обов'язкове оволодіння ремісничими навичками [6].

Останнім часом зростає кількість відповідних досліджень серед українських вчених. Так, С. Лопухова у статті «Рисунок і живопис для майбутніх графічних дизайнерів в умовах дистанційного навчання» [1] аналізує переваги й недоліки викладання в online-форматі на прикладі дисципліни «Рисунок і живопис», визначає напрями вирішення проблем [1].

Н. Олефіренко та В. Москаленко у публікації «Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання у закладах освіти» [2] виокремлено і проаналізовано чинники, що зумовлюють зміни у освітньому процесі під час застосування технологій дистанційного навчання. Відповідно виокремлено напрями переформатування як навчальних матеріалів, так і власне навчального процесу» [2].

О. Школьна та С. Теслюк у статті «Інтерактивні можливості дистанційної освіти з живопису та рисунку в Україні» [3] досліджують проблеми «ефективності та доцільності використання дистанційного навчання студентів для практичних дисциплін, таких, як академічний живопис та рисунок» [3]. Також ними проаналізовано «відеоуроки, їхні якості та зручності у використанні, кількість та якість доступної інформації в інтернеті, зручність її у використанні, зрозумілість та структурність поданої інформації» [3].

Мета статті – охарактеризувати загальні особливості, переваги та недоліки онлайн-навчання живопису.

Виклад теми. Насамперед варто звернути увагу на особливості організації онлайн-навчання у викладанні живопису, що може бути реалізоване через різні форми роботи та методи, які дають змогу студентам здобувати та ефективно розвивати творчі навички, що в результаті забезпечує якісне навчання. Серед них:

1) розробка детального плану навчання, який включає теми, техніки та завдання, які будуть пропонуватися студентам з урахуванням рівня складності. Особливо вартують уваги навчальні матеріали та додаткові завдання для самостійного навчання;

2) важливе значення має вибір платформи для онлайн-навчання. На сьогоднішній день існує безліч платформ, які можуть бути використані для викладання живопису онлайн. Вибір платформи залежить від потреб та технічних можливостей. Для образотворчого мистецтва стануть у пригоді як популярні

варіанти (Zoom, Google Meet, Moodle, Microsoft Teams), так і спеціалізовані мистецькі (Teachable, Canvas, Skillshare);

3) велика увага має бути приділена навчальним матеріалам, серед яких відеоуроки, презентації, інструкції та завдання. Важливо забезпечити високу якість контенту та чітку послідовність його опрацювання;

4) для проведення регулярних онлайн-уроків можна використовувати відеоконференції та інтерактивні інструменти, наприклад, інтерактивні дошки;

5) обов'язково має бути забезпечений зворотний зв'язок зі студентами, що допоможе їм покращувати свої навички. Тому варто не ігнорувати живі онлайн-уроки через відеоконференційні платформи, на яких спілкування відбувається синхронно, інтерактивно та із забезпеченням зворотного зв'язку в реальному часі;

6) важливо постійно слідувати за ІКТ-новинками, оновлювати свої курси, оскільки технології швидко змінюються, з'являються нові технічні та інтерактивні можливості;

7) серед специфічних форм та методів роботи для викладання живопису онлайн можна відмітити різні форми онлайн-занять, наприклад, відеоуроки, на яких на додаток до основного заняття записано різні техніки живопису та пояснення до них. Перевагою таких записів є можливість перегляду їх у будь-який час для закріплення чи кращого розуміння матеріалу;

8) важливою формою роботи залишаються не лише групова співпраця, а й індивідуальні консультації, які не лише допомагають студентам працювати над особистими проектами, а й покращувати свої навички;

9) проведення онлайн-галерей та виставок, форуми та обговорення, на яких студенти можуть демонструвати свої роботи, дають змогу відстежувати прогрес студентів, отримувати рецензії, оцінки роботи, ідеї та поради від однокурсників.

Такі різноманітні форми роботи можуть допомогти студентам отримати якісне навчання живопису незалежно від форми навчання. Зрозуміло, що навчання живопису онлайн має як низку переваг, здебільшого викликаних об'єктивними причинами, так і недоліків, які, на нашу думку, насамперед можуть впливати на його безумовну привабливість як студентів, так і для викладачів.

Передусім визначимося з його перевагами, до яких здебільшого входять матеріально-прагматичні та на яких зазвичай акцентують

увагу в розстановці пріоритетів у виборі форми навчання:

1) доступність, гнучкість у виборі часу та місця, можливість навчання на відстані, адже студенти можуть займатися в будь-який час та з будь-якого місця. Єдине, що від них вимагається, це мати технічні засоби для навчання, які можна розмістити не лише дома, а й у кишені. Це особливо зручно для тих, хто або не має достатньо часу або не може приїхати на заняття у звичну навчальну локацію. Останнє в сучасних українських умовах часто має вирішальне значення;

2) доступ до великого обсягу традиційних і новітніх ресурсів. За допомогою онлайн-платформ студенти отримують доступ до великої кількості відеоуроків, живих вебінарів, інтерактивних завдань та інших навчальних ресурсів та інструментів;

3) цифрові технології у навчанні живопису можуть значно збагатити навчальний процес та надати студентам нові інструменти для творчості й самовираження, а також дають змогу створювати вражаючі віртуальні заняття, забезпечувати інтерактивні завдання, що, без сумніву, може покращити процес навчання та зробити його більш цікавим та насиченим;

4) зниження матеріальних затрат через відсутність потреби витратити кошти на паперові матеріали, облаштування відповідного навчального простору в аудиторії та його забезпечення побутовими умовами тощо;

5) у випадку запису навчального заняття студенти можуть за певних умов чи потреби самостійно організувати свій навчальний процес, вибрати зручний час і темп роботи;

6) онлайн-заняття дають змогу паралельно залучати до спілкування та співпрацювати з відомими пелагогами, фахівцями-мистецтвознавцями та талановитими художниками з усього світу.

Незважаючи на наявність низки переваг, навчання живопису онлайн має і суттєві недоліки. Останні, на нашу думку, можна поділити на дві умовні групи: матеріально-прагматичні, які певним чином характеризуються дихотомічними зв'язками з відповідними перевагами онлайн-освіти, а також мотиваційно-іраціональні.

До матеріально-прагматичних недоліків віднесемо:

1) інструменти, матеріали та інші ресурси, а також специфічне обладнання, які зазвичай наявні у творчих студіях, але не завжди доступні студентам вдома, а тим більше десь у дорозі, що значно може ускладнити реалізацію

творчого проєкту та й взагалі позбавляє можливості навчитися ними користуватися, особливо у вивченні специфічних стилів або технік;

2) проблеми зі зв'язком та технічні ускладнення, зокрема нестабільний інтернет, технічні неполадки чи навіть відсутність необхідного комунікаційного обладнання можуть стати перешкодою для успішного проведення онлайн-уроків. Окрім впливу на якість навчання, такі негаразди можуть спричинити стресовий стан та навіть позбавити майбутнього художника творчого імпульсу.

Враховуючи специфіку художньої освіти, на нашу думку, особливу увагу потрібно звернути на мотиваційно-іраціональні недоліки онлайн-навчання, які, як видно з переліку, запропонованого нижче, мають принципові особливості, які суттєві відрізняють їх від матеріально-прагматичних переваг і недоліків освіти онлайн:

1) відсутність фізичної взаємодії, безпосереднього спілкування, які у традиційних мистецьких школах визначають чи не пріоритетною умовою розвитку певних художніх навичок через можливість взаємодіяти особисто з викладачами та однокурсниками, обмінюватися думками та отримувати негайний фідбек (з англ. feedback — «зворотний зв'язок»). Онлайн-формат може позбавити студентів можливості отримати моментальну реакцію, відгук викладача чи друзів на свою творчість, як це відбувається в умовах групових занять у реальній аудиторії. Це позбавляє навчання не лише необхідного емоційно-емпатичного забарвлення, підтримки, а й допомоги у виборі засобів реалізації своєї художньої ідеї, а почасти безпосередньої корекції технічних вмінь та навичок. Такої ж думки дотримується і українська вчена С. Лопухова, яка вважає, що «основну частину практичних занять, де важливим завданням є формування в студентів мотивації, професійних цінностей і самостійного нестереотипного мислення, неможливо проводити без живого спілкування між викладачем та студентом» [1]. Дослідниця взагалі наголошує на важливості живого спілкування;

2) недостатня мотивація та самодисципліна, які часто страждають в умовах фактичної відсутності викладача та реального навчального середовища. Без безпосереднього нагляду з боку викладача студенту може бути важко дотримуватися розкладу і виконувати завдання. Не всім людям для збереження рівня продуктивності та зосередження потрібне

усамітнення, особливо якщо це стосується процесу набуття спеціальних навичок. Це може стати суттєвою перешкодою у навчанні мистецтву онлайн. «Потрібно пам'ятати, що навчання вдома має свої особливості <...>. Це такі дисципліни, які потребують постійного контролю з боку викладача. А самостійно визначити деякі проблеми дуже важко» [3, 43], — наголошують українські дослідники;

3) відсутність специфічної творчої художньої атмосфери, якої апіорі потребують деякі мистецькі дисципліни, орієнтовані на творче середовище. Звичайно, його неможливо відтворити вдома або через онлайн-платформи. Це може вплинути на інспірацію та творчість студентів.

Прикметно, що фактично на подібних мотиваційно-іраціональних недоліках онлайн-навчання наголошують і автори праці «Теоретичні аспекти впровадження дистанційної освіти в навчальних закладах» [2], хоча й не виокремлюють їх як виключно негативні: «опосередкована взаємодія дистантних учасників навчального процесу, обмеження прямого контакту «вчитель-учень»; відсутність безпосередньої можливості викладача підтримувати навчальну діяльність студентів традиційними засобами на достатньому рівні, надзвичайна складність підтримки мотивації студентів до навчання» [2, 116].

На нашу думку, мотиваційно-іраціональні недоліки навчання живопису онлайн важливо враховувати у першу чергу, позаяк їм зазвичай не присвячують достатньої уваги та й важко відшукати способи їх подолання для покращення якості мистецької освіти онлайн. Загалом можна підтримати думку С. Лопухової, що сучасні онлайн-технології не здатні повноцінно замінити інші методи і види навчання, а відтак «мають розглядатися лише як ефективне доповнення до традиційної методики» [1]. Тому, на нашу думку, найбільш доцільним буде використання комбінованого (змішаного) підходу, який поєднує онлайн-навчання з особистими зустрічами або майстер-класами в реальній творчій аудиторії, щоб забезпечити найкращий результат для студентів.

Висновки. Онлайн-навчання живопису має низку особливостей, переваг та недоліків, які стосуються і загальноосвітніх, і специфічних обмежень. Це потребує їхнього постійного моніторингу та врахування під час планування та реалізації освітнього процесу. До переваг можна віднести: доступність, гнучкість у виборі часу та місця, можливість навчання на

відстані, доступ до великого обсягу традиційних і новітніх ресурсів, зниження матеріальних витрат, широкі можливості цифрових технологій, можливість залучення до співпраці фахівців та художників з усього світу. Ці переваги можна визначити як суто матеріально-прагматичні. Недоліки навчання живопису онлайн можна розділити на дві групи: матеріально-прагматичні (обмеження доступу до фізичних інструментів, матеріалів, специфічного обладнання і под., проблеми зі зв'язком та технічні ускладнення) та мотиваційно-іраціональні (відсутність особистого контакту, недостатність мотивації і самодисципліни, відсутність специфічної творчо-художньої атмосфери). Матеріально-прагматичні недоліки тісно пов'язані з мотиваційно-іраціональними, оскільки можуть викликати стрес і вплинути на натхнення майбутніх художників.

Перспективи подальших досліджень можна визначити у контексті пошуку дієвих шляхів усунення основних недоліків навчання живопису онлайн.

Література

1. Лопухова С. Рисунок і живопис для майбутніх графічних дизайнерів в умовах дистанційного навчання. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2021. № 4(2). С. 265–275.
2. Олефіренко О., Москаленко В. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання у закладах освіти. *Open educational e-environment of modern University*. 2023. № 15. С. 116–129.
3. Школьна О. В., Теслюк С. А. Інтерактивні можливості дистанційної освіти живопису та рисунку в Україні. *Молодий вчений*. 2021. № 10 (98). С. 42–44.
4. Emerson L., MacKay B. A comparison between paper-based and online learning in higher education. *British Journal of Educational Technology*. 2011. Vol. 42. P. 727-735.
5. Jansen R. S., van Leeuwen A., Janssen J., Conijn R., & Kester L. Supporting learners' self-regulated learning in Massive Open Online Courses. *Computers & Education*. 2020. № 146. DOI: <https://doi/10.1016/j.compedu.2019.103771>.

6. Nortvig A., Petersen A., Helsinghof H., Brænder B. Digital expansions of physical learning spaces in practice-based subjects - blended learning in Art and Craft & Design in teacher education. *Computers & Education*. 2020. Vol. 159. P. 28–35.

7. Ryan S., Kaufman J., Greenhouse J. She R., Shi J. The Effectiveness of Blended Online Learning Courses at the Community College Level. *Community College Journal of Research and Practice*. 2016. Vol. 40. P. 285–298.

References

1. Lopukhova, S. (2021). Drawing and painting for future graphic designers in the conditions of distance learning. *Demiurge: ideas, technologies, design perspectives*, 4(2), 265–275 [in Ukrainian].
2. Olefirenko, O., Moskalenko, V. (2023). Theoretical aspects of distance learning implementation in educational institutions. *Open educational e-environment of modern University*. 15:116-129 [in Ukrainian].
3. Shkolna, O. V., Teslyuk, S. A. (2021). Interactive possibilities of distance education of painting and drawing in Ukraine. *A young scientist*. 10 (98). P. 42–44 [in Ukrainian].
4. Emerson, L., MacKay, B. A comparison between paper-based and online learning in higher education. *British Journal of Educational Technology*. 2011. Vol. 42. P. 727–735 [in English].
5. Jansen, R. S., van Leeuwen, A., Janssen, J., Conijn, R., Kester, L. (2020) Supporting learners' self-regulated learning in Massive Open Online Courses. *Computers & Education*. DOI: <https://doi/10.1016/j.compedu.2019.103771> [in English].
6. Nortvig A., Petersen A., Helsinghof H., Brænder B. (2020). Digital expansions of physical learning spaces in practice-based subjects - blended learning in Art and Craft & Design in teacher education. *Computers & Education*. 159, 28–35. [in English].
7. Ryan S., Kaufman J., Greenhouse J. She R., Shi J. (2016). The Effectiveness of Blended Online Learning Courses at the Community College Level. *Community College Journal of Research and Practice*, 40, 285–298 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 18.01.2024
Отримано після доопрацювання 20.02.2024
Прийнято до друку 28.02.2024*